

kelijke lay-out en interessant betoog hierin hopelijk verandering. Delmarcel plaatst het 'mobiele fresco uit het Noorden' in zijn maatschappelijke en historische context, waardoor meteen duidelijk wordt hoe complex de studie van het wandtapijt is. De auteur heeft niet alleen oog voor de vele kunstaspecten, zoals bijvoorbeeld de ontwerper van de kartons, ook de werkwijze in en van de verschillende manufacturen komt uitvoerig aan bod. Wie zoal wandtapijten bestelde, welke de geldelijke transacties waren en voor wie en waar een wandtapijt(serie) werd geweven, wordt door Delmarcel op een fascinerende wijze uiteengezet. Hij behandelt achtereenvolgens de Middeleeuwen, de Renaissance en de Barok en eindigt met een epiloog over de Brusselse wandtapijten in de achttiende eeuw. Door tijdsbepalingen en stijlperioden te mengen en de wandtapijten uit de Bourgondische tijd 'zonder overdrijving als archeologische resten' (30) te duiden, geeft Delmarcel blijk van zijn voorliefde voor de periode die hij het beste kent. De stelling (van Delmarcel) als zou er zich in 1477 met de dood van Karel de Stoute en de komst van Maximiliaan van Oostenrijk een 'cultuurbreuk' hebben voorgedaan, komt weinig overtuigend over. De causaliteit hiervan wordt geenszins aangetoond (45) en later (95) zelfs tegengesproken.

Voor een historicus is ook duidelijk dat Delmarcel 'Vlaams' in de zestiende-eeuwse betekenis van het woord gebruikt. Deze periode, die de auteur als het hoogtepunt van de Vlaamse tapijtkunst beschouwt, komt ook het meest uitvoerig aan bod in het boek. Het is dan ook jammer dat uitgerekend zes van de negen wandtapijten uit de befaamde 'Los Honores'-reeks (147-154) in zwart-wit zijn afgebeeld. De vele prachtige kleurillustraties van zowel wandtapijten in hun geheel als van goed gekozen details, voorzien van een korte inhoudelijke toelichting, maken dit euvel echter ruimschoots goed. Wandtapijten fotograferen en deze vervolgens vele malen verkleind weergeven is nu eenmaal een moeilijke opdracht. In dit laatste is de vormgever zeker geslaagd, al dient gezegd dat de soms al te sterk verkleinde zwart-wit afbeeldingen van tapijten met ingewikkelde voorstelling hun informatief effect missen. Dit interessante boek, dat eindigt met een lijst van de belangrijke stadsmerken en manufacturen, een uitgebreide bibliografie en handige index, is een uitgave die niet alleen fraai oogt, maar ook veel nuttige informatie bevat.

An Delva

W. Blockmans, A. Janse, ed.. *Showing status. Representations of social positions in the Late Middle Ages* (Medieval texts and cultures of northern Europe II; Turnhout: Brepols, 1999, vii + 491 biz., EU 65, ISBN 2 503 50766 2).

Deze themabundel is gegroeid uit de symposia van de projectgroep 'Verbeelding van sociale posities' van de Nederlandse onderzoeksschool mediëvistiek. In de bundel zijn achttien artikelen gepubliceerd rond het thema van representatie van sociale posities in de laat-middeleeuwse Nederlanden, met een inleiding en een afsluitend artikel van de hand van W. Blockmans. Het doel dat de projectgroep zich had gesteld was om 'vanuit een interdisciplinaire benadering de beleving van sociale posities systematisch te onderzoeken'. In zijn inleiding preciseert Blockmans dit en benadrukt hij dat de symbolische dimensies van het sociale handelen en van communicatie voor het sociaal-historisch onderzoek even belangrijk kunnen zijn als objectieve factoren zoals vermogen of machtsuitoefening.

Het interdisciplinaire karakter van deze bundel komt goed tot uiting in de verscheidenheid

aan onderwerpen en invalshoeken, met negen bijdragen van historici, vier literarhistorische en vijf kunsthistorische bijdragen. De negentien auteurs behandelen wijd uiteenlopende onderwerpen, waaronder verschillende soorten statussymbolen en statusbevestigend gedrag, sociale mobiliteit, sociaal ongelijke huwelijken, literaire en artistieke visies op maatschappelijke ordening en sociale mobiliteit, sociale differentiatie aan de middeleeuwse universiteiten, de verhouding tussen sociale werkelijkheid en literaire of artistieke voorstelling, en de sociale positie van auteurs, schilders en beeldhouwers. Eén uitzondering daargelaten (het artikel van De Bruin over houtsnedes) zijn de artikelen vlot leesbaar en toegankelijk voor de niet-gespecialiseerde lezer die geïnteresseerd is in de sociale geschiedenis van de Late Middeleeuwen in het algemeen. De relevantie van sommige artikelen voor het precieze thema van de bundel is echter niet steeds duidelijk: het artikel van Warnar over het publiek van Ruusbroecs teksten, en Hoppenbrouwers' artikel over boerenopstanden en regionale identiteit in Noord-Holland zijn allebei interessant en goed onderbouwd, maar raken slechts zijdelings aan het thema van uitbeelding van sociale posities. Het artikel van Blockmans en Neijzen over huiselijke ruzies is methodologisch relevant omdat hierin de relatie wordt onderzocht tussen literaire stereotypes ('het bazige manwif') en de sociale werkelijkheid, maar heeft evenmin direct te maken met het thema.

Sommige artikelen laten de lezer enigszins op zijn honger: de artikelen van Koldewij over insignes en van De Bruin over houtsnedes geven interessante methodologische inleidingen op deze ten onrechte verwaarloosde bronnen, maar slagen er zelf niet in om te laten zien wat de sociaal-historicus er mee aan kan. De artikelen van Quérue, over Franstalige hoofse epiek aan het Henegouwse hof, en van Van Gijsen, over middelnederlandse epiek en theater, gaan eveneens uitgebreid in op methodologische kwesties, maar blijven daar niet bij. Centraal in beide artikelen staat de kwestie of in literaire teksten het thema van de versterking van de sociale orde moet worden geïnterpreteerd als legitimering van of aanzet tot sociale mobiliteit, dan wel als een exemplum waarmee wordt getoond wat de negatieve sociale gevolgen ervan zijn. Van Gijsen waarschuwt hierbij voor een anachronistische interpretatie van historische literatuur, in het bijzonder waar het visies op liefde en erotiek betreft.

Verschillende artikelen in de bundel behandelen sociale stratificatie en manieren om deze stratificatie te meten ofte bestuderen. Boeiend is dat men hier verder durft gaan dan het traditionele historische stratificatieonderzoek dat vooral gebaseerd was op zettings- en loonlijsten. Goudriaan bekijkt of het bezit van graven binnen in het kerkgebouw een statussymbool was in drie Hollandse steden (Amsterdam, Delft en Gouda). Hij komt hierbij tot conclusies die ook van belang zijn voor de sociale geschiedenis van gezin en familie. Van Kan analyseert nauwgezet de rangorde in de processies van het schuttersgilde van Den Haag aan de hand van bewaarde aanwezigheidslijsten. Het onderzoek van Stein over de begrafenisstoeten van de Brabantse hertogen is op eenzelfde prosopografische leest geschoeid. Beide artikelen zijn methodologisch voorbeeldig en tonen de mogelijkheden en moeilijkheden van dit soort bronnen aan. Eveneens exemplarisch is Martens' intelligente discussie van de sociale status van kunstenaars en schilders in de Late Middeleeuwen. Dit is ongetwijfeld het meest geslaagde interdisciplinaire artikel in de bundel: geschreven door een kunsthistoricus met gedegen kennis van zaken, die bovendien goed onderlegd is in de interpretatie van de documentaire bronnen van de Late Middeleeuwen en die de lezer laat delen in zijn gespecialiseerde kennis.

Minder tastbaar, maar niet minder boeiend, zijn de dimensies die Van Uytven aanboort in zijn briljante artikel 'Showing off one's rank'. Met een brede waaier aan voorbeelden toont hij de relevantie aan van eten en drinken en van kledij als statusbevestigende attributen. Dit artikel had gerust als inleiding kunnen dienen tot de hele bundel. Even breed van opzet, maar met een

geheel andere invalshoek, is het artikel van Raupp over artistieke maatschappijvisies in de laat-middeleeuwse schilder- en drukkunst. Raupp toont aan hoe de traditionele, statische en functionalistische driedeling van de maatschappij plaats maakt voor de tweedeling tussen rijk en arm en brengt dit in verband met veranderingen in de sociale realiteit.

Alles te samen biedt deze bundel een boeiende waaier van onderwerpen, bronnen en benaderingen van het sociologisch fenomeen 'sociale positie' in de laat-middeleeuwse Nederlanden. De bundel slaagt zonder twijfel ook in zijn bijkomende opzet om recent historisch onderzoek over de Nederlanden ook toegankelijk te maken voor een internationaal publiek.

G. Croenen

F. Akkerman, A. J. van der Jagt, A. H. van der Laan, ed., *Northern humanism in European context, 1469-1625. From the 'Adwert Academy' to Ubbo Emmius* (Brill's studies in intellectual history XCIV; Leiden, Boston, Keulen: Brill, 1999, 373 biz., f140,-, ISBN 90 04 11314 2).

Deze bundel is de laatste van een drietal. De eerste twee cirkelen volgens de titels om Rudolf Agricola en Wessel Gansfort. In de titel van de tweede komt de term 'Northern humanism' voor, die in deze derde tot hoofdzaak wordt. De bundel bevat achttien opstellen van zeer uiteenlopende inhoud. Agricola (vier maal), Wessel Gansfort (eenmaal), Erasmus (twee maal), maar ook Alexander Hegius, de in Keulen theologie docerende Gentse karmeliet Nicolaas Blanckaert en de politicus-humanist van de Keurpalts Georg Michael Lingelshcim komen aan bod. Scholastiek, moderne devotie, reformatie, de Leuvense artesfaculteit, het gymnasium illustre van Bremen, filosofie, logica, geografie en muziek maken de bundel tot een bont geheel. Dat de artikelen een lange tijdsduur omspannen blijkt al uit de titel.

Wat hiervan te denken? In een voorwoord geven de redacteuren een verantwoording. 'Northern humanism' betekent: de Noordelijke Nederlanden en de aangrenzende delen van Duitse gebieden. Eén alinea verder wordt als ruggengraat van een project over Noordelijk humanisme de bestudering van Gansfort, Agricola, Praedinius en Ubbo Emmius genoemd, met Groningen als verbindende factor. Mij dunkt dat hier iets wringt. Wil men beide uitspraken serieus nemen, dan wordt Groningen het intellectuele centrum van de Noordelijke Nederlanden. Is dat niet wat veel eer? Als dan op de volgende bladzijde wordt uitgelegd, waarom het in de titel heet 'From the 'Adwert Academy' to Ubbo Emmius', wordt het mij wat al te machtig. Of men wil of niet — en men wil uiteraard —, de eerste bepaling wekt duidelijke reminiscenties aan de Florentijnse academie, de tweede maakt van de Groningse universiteit, die in 1625 nog een onmondig kind was, ten koste van Leiden en Franeker dé universiteit van de Noordelijke Nederlanden. Ware het niet verstandig geweest, het te laten bij de erkenning in hetzelfde voorwoord, dat het in deze bundel om een heterogene verzameling gaat en voorts ofwel een diplomatiek stilzwijgen over de betekenis van 'Northern humanism' te betrachten ofwel de term te vervangen door een minder weidse?

Wie uit het bovenstaande concludeert dat ik de bundel niet aanbeveel, heeft het bij het verkeerde eind. Integendeel, mijns inziens zijn verschillende van de hier samengebrachte studies belangrijk om het materiaal dat ze bieden, andere omdat ze een interessante vraagstelling hebben of een bepaalde methodiek toepassen.

Ik noem enkele voorbeelden. Het eerste opstel, dat twee korte stukken uit Groningen uit de periode van de beginnende reformatie behandelt, is al dadelijk raak. Het ligt voor de hand, dat dergelijke teksten vooral de belangstelling van (kerk)historici wekken. De auteur, F. Akker-